

אקטואליה

חודש שבט תשע"ד, מאת הרב דוד גרינוולד
מס" 176

מסע אל העבר

לפני מאה שנה יצאה ועדת רבנים להרמת קרן הדת והיהדות באה"ק ת"ו לסייר את כל מושבות השומרון והגליל. הרבנים קראו למתיישבים לחבר את מצוות ישוב ארץ ישראל עם שמירת כל המצוות, חיזוק החינוך המסורתי וטהרת ישראל.

עם התפתחות המושבות התרחב גם שיווק תוצרתן החקלאית לשווקים יהודיים בארץ ובחו"ל, בעיקר התפתח הסחר ביין שמן ותבואה, אך מאחר ולא היתה השגחה מסודרת, היו שפקקו בכשרות התוצרת והכבידו על שיווקה. כמוכן שאי תיקון הטבלים הביא גם למכשלה גדולה הן למגדלים והן לצרכנים משום כך גברה הדרישה כי יוטל פיקוח מסודר בתוך המושבות על כשרות התוצרת החקלאית.

צריך להביא בחשבון שהמתיישבים ברובם עלו לארץ מהגולה לא מכבר וענייני המצוות התלויות בארץ היו נדיים חדשים לחלוטין, מעולם לא התנסו בקיומן לא הם ולא אבותיהם, לפיכך דווקא דברי תורה אלה הם טעונים חיזוק ועידוד מיוחד, לא היתה א"כ ברירה אלא לצאת למושבות על מנת להסדיר את פתרון הבעיה, אגב העיסוק בשאלות הנ"ל נפתח צוהר לנעשה במושבות הגליל, דרכו התודעו אישי התורה לשבר הדתי שפקד אותן. היתה זו א"כ שאלת הפרשת תרומות ומעשרות מיבולי המושבות שדרשה פתרון יסודי ודחוף.

הרב קוק קיבל מכתבים בהם מתלוננים רבני ירושלים שתוצרת חקלאית מגיעה מהמושבות לירושלים בלי כתב הכשר. ובקיץ טרם יצאו הרבנים למסעם מודה הרב קוק לועדי המושבות על הסיוע שהעניקו לרב ב"צ יאדלר שסייר בגליל ע"מ לתקן את היבולים "ומעתה" כך כותב הוא "אוכל לבשר את כל אחינו מקרוב ומרחוק הדורשים לשמי ע"ד מעמד כשרות יבול אחינו... שהכל הוא כשר לכל עם ה' כדת תוה"ק.

נציין שכשנתמנה הרב קוק עשר שנים קודם לכן לרבה של יפו, נתמנה ע"י הרבנים הגאונים ר' שמואל סלנט והאדר"ת להורות דיעה גם במושבות ארץ ישראל משום "שאנו וכל בית ישראל סומכים עליו".

כ"כ הרב ב"צ יאדלר מתכונן המסע, מגיד מישרים, ומחכמי ירושלים – היה ממונה על תיקון הטבלים בירושלים ובמושבות א"י מטעם רבני ירושלים ומטעם הרב קוק. וכחודשיים קודם למסע נשלח אל הגליל והודיע ליושבים על בואם של הרבנים. בזיכרונותיו הוא מספר על קבלת הפנים לה זכתה המשלחת.

"והיה כבוד הרבנים בנסיעה זו ככבוד מלכים, מאן מלכי רבנן... ביום בוא הרבנים תקעו בחצוצרות כדרך שהיו קוראים לאסיפה, והיו האנשים מתקבצים לביהמ"ד וגם הנשים מתקבצות לעזרת נשים לשמוע הדרשות. ואח"כ עולים הרבנים לדרוש, זה בעניין שמירת שבת, וזה בעניין חינוך הבנים והבנות, וזה בעניין טהרת המשפחה וזה בעניין מצוות התלויות בארץ, ואח"כ עליתי אני לדרוש את סיכום הדברים... ואיני יכול להעלות על הכתב גודל ההשפעה לחיזוק הדת שהשפיעה נסיעת הרבנים זו בכל ארץ ישראל. ומה אספר כי בכל מקום בואנו היו עושים כעין יו"ט עד שהיו כולם בטלים ממלאכתם, והיו אומרים מי יתן והיה לנו ביקור הרבנים כגון זה לכל הפחות פעם אחת בשנה. כי ראיית פני הרבנים עשה עליהם רושם בל ימחה... ועוד שנתגבר בזה כחם של חרדי המושבות וירדה השפעתם של החופשיים בראותם כבוד מלכים זה שחלקו לרבנים... וגם שהיו מתפעלים מדרשות הרבנים... אשרי עין ראתה כל אלה".

אחת מהתוצאות המעשיות של ביקור הרבנים – הסדרת הפיקוח על שמירת המצוות התלויות בארץ. בכל מושבה נתמנו אנשי קשר עם הרבנים שעליהם הוטל לשאת בעול העניינים הדתיים במושבה.

בהקדמה שכתב הרב קוק לספר הוא כותב: "והפרשת תרומות ומעשרות בפרט כבר הכתה שורש בלב אחינו האכרים עד שששים ושמונים הם לקראת בואו של הרב הממונה הראשי על המעשרות בשמחה של מצוה".

הכוונה כאמור לרב ב"צ יאדלר. א"כ בנושא זה רשמה ועדת הרבנים הצלחה יפה. בראש פינה הרב מיפו דרש בהתרגשות גדולה ובדמעות. והאריך בדבריו כמה גדולה היא החובה להעמיד את התחיה הלאומית על נקודת קודש ישראל לה'. הכוללת כל התורה כולה באמונה בהכרה ובמעשה, וכי הסכנה גדולה היא לכל שאיפות הישוב הארץ ישראלי וכל רעיוני התחיה מהמצב היבש הנוכחי שיש בו התבוללות גרועה מתורגמת לעברית". סיפר ר' אלתר אשכנזי מוותיקי יסוד המעלה ומי שכיהן גם כראש המועצה שלה. כי בעת ביקור משלחת הרבנים במושבה נתלווה במיוחד ר' יוסף חיים זוננפלד. הוא שמע ממנו מספר פעמים קריאה לאכרים להקפיד על שמירת שנות ערלה במטעים. לשומעים כך הבטיח – ינעם. כעבור 78 שנה בחורף הקשה של שנת תשנ"ב היו באיזור אגם החולה שטפונות כבדים. רק מטעים שבעליהם הקפידו על שמירת ערלה נחלצו בשלום ממכת טבע זו.

במרחביה "הרב קוק זצ"ל השמיע נאום נלהב שארך כשעה ובו הביע את אושרו הרב על הזכות הגדולה שזכה בפעם הראשונה בימי חייו לנסוע בעגלתם של עמלים יהודים בארץ אבות. הנואם צלל לעמקי ההיסטוריה הישראלית דיבר בשבחה של עבודת האדמה ובשבח תולדותיו המקודשות של עמק יזרעאל זה, שראשונים יצאו לגאלו משממתו בת האלפיים. בהתרגשות עצומה הזכיר כי במקום הזה חיו אבות אבותינו, יצרו חיים עבריים ושפכו את דמם, ועתה קמו בני בניהם של העברים הקדמונים וממשיכים במסורת ישראל. סיים את דבריו בברכה נלהבת, כי נזכה לחיות בענינו ממש את הארץ כולה נגאלת ופורחת בעמלם של בני העם הנצחי. דברי הרב קוק זצ"ל עשו עלינו רושם עמוק והרגשנו תוך הערצה כי אכן ראוי הוא לכתר התורה שלראשו". כך כתב גרשון גפנר בספרו "דרכי למרחביה".

מאוד והטיח בו דברים קשים עד שהגאון ר' יוסף חיים זוננפלד הרגיעו ואמר לו "עוד יראה הרב שאיש זה יחזור בתשובה ויתן בעצמו את פירותיו לעשר ודברי הגר"ח נתקיימו במלואם, כי אחרי דרשות אלו בבואו למושבה זו לעשר עמד איש זה לצידי בכל העניינים. והיה שם ג"כ איש פשוט שהזדקף ממקומו ואמר "אני מוחה מחאה נמרצת נגד האיש שאמר "הפרשת תרומות ומעשרות הוא דבר חדש, ואין לנו לקבל חדשות". כמה דם של ישראל נשפך על הדגל האדום "די רויטע שמאטע", אם כי זה ממש דבר חדש אצלינו, ועדיין לא נצמח לנו פירות מזה כלל, ועם כל זאת אנו מוסרים נפשינו על זה, על אחת כמה וכמה הפרשת תרומות ומעשרות שהוא ישן נושן מימות יהושע בן נון שהניח לנו את ארץ הקודש ושמירת שבת שהיא מימות משה רבינו ע"ה, בודאי אנחנו מחוייבים ללחום בזה נגד אנשים שאינם יודעים איך לקיימם, וכן נקיים בעזה"ש ונעמוד בכל תוקף ועוז שכל איכר ואיכר יקיים מצוות הפרשת תרומות ומעשרות" באלו הדברים נחה דעתו של הרב קוק.

ועוד מספר ר' ב"צ יאדלר בזיכרונותיו: "אוהב ישראל וארץ ישראל בכל מאודו היה ר' חיים, והוא לקח חלק פעיל בנסיעת הרבנים שסדרתי בשנת תרע"ד להתעוררות תשובה במושבות ובקיבוצים. זכרני שבעת נסיעת הרבנים היה יורד מזמן לזמן מהעגלה והולך רגלי בעוד ששאר הרבנים המשיכו לנסוע ונימוקו עמו שהליכה זו ברגליו על אדמת הקדש חביבה עליו".

והיום, אנו יכולים רק לחלום על עגלה שנוסעים בה רבנים מכל המגזרים לאיזושהיא משימת קודש תוך שהם מכבדים זה את זה ומפרגנים זה לזה, אשרי עין שראתה זאת, אוי לנו שלא זכינו. ומי יודע אם אין זה הגורם המעכב את ביאת משיחנו ובנין בית מקדשנו, ולואי ונזכה עוד לראות בעינינו.